

HRVATSKI PLANINAR

Viestnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“ u Zagrebu.

Pozdrav domovini sa Velike Kapele.

Pozdrav tebi domovino zlatna! Ti utočište naših prava i naše slobode, naše vjere, naše ljubavi za rod i dom!

Pozdrav Tebi kršni narode pun životne snage, koj kriješ u svojim vjernim grudima narodni ponos i junačtvu prastaro! Koliko nebrojenih puta dignuo si svoje kopanje na obranu svoje domovine i svojih običaja, dao si svoju krv i kvasio njom zemlju pradjedova svojih.

Zdravo uzor-žene!, zdravo uzor majke! Kad uz plam ljubavi uzgajate krv od svoje krvi — u uzноситим grudima krijete biser čudoredja, u plemenitim srcima opet alem vjernosti! Bez Vas, bez Vaše brige, bio bi narod: tielo bez kosti.

Po sivim dolinama razlieže se eto pjesma te junakinje žene, te odjekuje u mom srcu, kao odziv na tvrdim gorskim hridinama.

Domovino!

Narav te obiljno obaspe svim svojim čarom i svojim blagom.

Narav te obdari u utrobi tvojoj neizcrpivom množinom vriednih ruda, povrh kojih se steru ubave doline, zeleni travnici bujnim busenjem i čunjem; lug i gaj život krije.

Vis njih gorostasna ti šuma nudja svoju hladovinu u tvom naručaju, a slavulj slavu Tvoju slavi.

U cik zore evo svuda je još veličanstven mir kô u raju.

Vis ubavih tih zelenih dolina, kao načičkane po obroncima zlatoklasne su poljane, na dar ljudskom trudu i brigiji.

Gle!, u onom dvorcu tamo preko blistavog potočića, obilata žetva kao da je; voz silu snopja već za rana tēga — suho zlato, božji dar — snopje sve do vrha naslagano, — vjenčić klasja kiti tjeme žetelice, a nakrcane paome kao da se šire, i kao da dvorac raste uz mudro vladajućeg gospâra i marljivost zadrugara.

Vis toga, eno tamo u zavjetru izdaje štropot klopotaca goričice, rodeć rusko vino, plemenitu kâp, ka toli često naše priedje krepi i jači i zanosi na slavna djela, a nujne grudi razveseli.

Vis toga, oko nas pastirčad, panovom frulom tužne priče pričajući o šumskoj

vili; eto i šarog stada sve bez broja, ričuć, blejeć, zvoneć, te hvatajuć se hridi; eto strmog obronka a šikara puna divljadi, od vrha pa sve do tihog klanca skaktajuć, uživajuć šumske miomirise i plodine po biser-rosnoj travi, a vis toga gorostasne gore gdje vjetar strahovitom hukom lama i ruši, davne dubi obara, sliedeć svemoćne zapovjedi.

Vis toga rti i hridi tvrdi i caklasti, razbijajuć i lamajuć zubatim sljemenom tmaste oblake, led, munju i gromove i odvraćajuć ih od dvoraca i koliba pobožnog naroda.

A vis toga sivi sokô; vidi! kako ponosito svoja krila stere — okoliša — u vis se diže, krilima snažno zrak izpod sebe bije — a sad se spušta te svojim sokolićima svoj prilaz navješćeće. O kâ slika samosviesti i slobode!

Vis toga vedro nebo, prozren zrak, čist kô duša djeteta, kô vjernost djeve.

Želiš li uživati te čari svemira i prirode, tad se uzpni na »Veliku Kapelu« 4000' iznad mora.

Zatravljen i iznenadjen gledaš i usvajaš krasote svoje domovine, a što više, izpituješ i čitaš u knjizi veličanstvene prirode, koja je pred tobom širom razklopljena, sve ti se to više srce mladi, sve te to više obuzima radost, uzhit, zanos za tvoju rodnu grudu; samo gledaj, motri, slušaj saberi se, pomno čitaj u knjizi naravi, uživaj gorskog zraka i planine.

O dodji sunce, žurno dodji!, pozdravi i zarubi žarkim svojim tracima tu zanosnu sliku.

Nedaj da padnemo u duboki ponor vjekovite noći i tmine!

Evo svita — eto sunca! dobro jutro domovino!

dr. V. K... y.

U zatišju...

Velebnih gora, vrletni visi,
Simboli divni vječnosti same,
Smjelo kô divi k nebu se dižu,
Gube se već u maglene tame . . .
Dolje daleko bučnog sam grada
Pustio jauk suze i zlobu,
Ovdje je taho, ovdje je mirno . . .
Tako je taho samo u grobu!
Ali za menom ipak još plazi
Prastara zmija vječitog jala,
Zloba ju ljudska, himba ju ljudska
Za menom uviek poslat još znala.
Pitam te gore, pitam te hridi,
Hoće l' još ikad vratit se doba
Zlatna, i hoće l' nestati jednom
Patnika biednog vječitog Joba?

Hoće li ljudstvo propinjat vječno
Vječito nove stvarat Golgate?
Hoće li uviek proklinjat one
Koji zanj trpe, koji zanj pate?

Tmurno je sunce, prodrlo nije
Oblaka tamnih goleme tmine,
Ali još časak samo još časak
Pa će nadamnom sjajno da sine,
Sunce tek ono ne će da sine,
Koje bi ljudske prosjalo grudi,
Da bi iz ovih prilika ljudskih
Postali jednom ipak i ljudi.
Velebnih gora, vrletni visi
Simboli divni vječnosti same
Eto predamnom k nebu se dižu,

Gube se gor' u maglene tame.
 Duh se moj tako gubi u magli
 Vječnosti svete i veličajne,
 Strepeći gledam hridine ove,
 Znakove silne vječite tajne.
 Tiho je mirno... ne čuješ glaska,
 Čuo bi listak na tla da pane.
 Tiho je, mirno, crvić se isti
 Od svojeg maška ne će da gane.

Mističnom slašću priroda grli
 Borove silne jеле i smreke.
 Dolje podamnom mirno se vije
 Zmijevni talas srebrne rieke.
 Jao! za ljude pokoja nema
 Uviek se novi Tantali rode,
 Koji iz tmine, tražeći svjetlo,
 Zalud po trnju, kamenju hode.

Dr. Velimir Deželić.

Na izvoru Orljave.

Napisao Jul. Kempf.

Požežka bi dolina, ta starorimska »vallis aurea«, mnogo gubila na svojim čarima, da iz okolnih gora ne izbija silesija izvora i potočića, koji osvježuju i natapaju cielo to blagoslovljeno požežko polje. Glavna je vodena žila požežkoga kraja rieka Orljava. Na svom od prilike dobrih 100 kilometara dugom putu od izvora do ušća u Savu pruža nam srebropjena Orljava malo ne na svakom koraku prirodnih ljepota i zanimljivosti. Njenom će se vijugastom i raznoličnom dolinom pazljivi motrilac naravi baš do volje zabaviti. Izvori Orljave vuku radoznalogu planinara iz ubave požežke doline tamo na zapad pod klisure mrkoga Psunja (984 m.) Pratiš li odonud tok Orljavini, pozdravit će te na prvim koracima divlja romantika, kakova te zanaša u najbrdovitije hrvatske krajeve. Sliedeći Orljavu dalje, razblažit će te njezin mnogo laganiji tok i bogatstvo obala u požežkoj kotlini, dok će te doljni tok uviek radine Orljave dovesti u jednoličnu posavsku nizinu. Svuda uz obale raznolikost, a svuda najskladnija krasota i te grude drage ti hrvatske domovine.

Putujući toliko putu krasnim Kamenskim dolom preko Bučja u Pakrac, uviek sam poželjkivao, da mi je jednom naći i pozdraviti početak ili izvor Orljave. Nestalno vrieme leti, ali je želja u meni bila sve stalnija i jača.

Osvanuo liep dan mjeseca kolovoza. Prije još nego je sunce moglo doprti na dno Kamenskoga klanca, već su naša kola bila na orlavskom mostu pred Kamenskom. Moj je vilićelski suputnik I. M. našao dobra kočijaša. Osim što je umio dobro tjerati po izvrstnoj cesti gojne konje, dobro se je razumio i u orografiju i hidrografiju od Vilić-sela, pa sve do Bučja. A to je upravo ono, što je meni u onaj par bilo draže, nego da je imao konje brže i od lastavica.

Poslije osam sati bili smo u Bučju, u gostoljubnom domu pravoslavnoga župnika V. B. Dodjosmo u dobar čas. Kod župnika bila su još dva znanca, koje smo oduševili za put na izvor Orljave. Osigurasmo se dobrim štapovima, pa hajde na posao: put pod noge. Susretljivi prijatelj župnik bio nam je vrstnim provodičem.

Orljava izvire mjestu Bučju na jugu izpod visoke kose Javorovice (911 m.)

u gori Psunju. Nu valja odmah znati, da Orljava odonud dobiva samo svoju vodu, koja dolazi u dva raznoimena potoka do sela Rogulja. Ne može se dakle govoriti o izvoru Orljave kao n. pr. o izvorima Kupe, Čabranke, Bosne, Veličanke. Te rieke i potoci nose sa svojom vodom počam od izvora i svoja imena. Kod Orljave nije tako. Narod ne zna za izvor Orljave, niti se to ime spominje dalje od spomenutoga sela Rogulja, idući koritom potoka u planinu.

Mi smo bili posve zadovoljni, da dopremo do onoga mjesta, gdje se sa staju gorskî potoci drugoga imena i gdje nastaje glavno ime naše Orljave. I dotle treba od Bučja dosta glavinjati i gorom i dolom.

Pravoslavna crkva i škola koči se u Bučju na visu od 365 metara, baš na dohvatz državnoj krasno obnovljenoj cesti, što vodi iz Požege u Pakrac. Ta je točka najviša na zapadnom gorskom sedlu požežkoga kraja, a bučanske su planine i razvodno gorje za vodena područja Pakre i Orljave.

Bučju se je na jugozapadu uzdiglo više zašumljenih kosa, tvoreći gorski lanac Veliko brdo (508 m.). Tim kosama sputisimo se iza crkve najprije u dol, kojim teče Orljava. Put nas je vodio izprva, kroz župnički voćnjak i šumicu. Tu je bilo liepih hladovitih staza — i Bože pomozi. Al kad mi iz šume, pa na kolnik, što vodi u susjedne Jakovce, pripalilo sunce žestinom kao da će za tri dana unaprije ugrijati zemlju. Put vodi lievom visokom obalom Orljave. Nigdje hлада, već ukraj puta plotovi, a iza plotova i lievo i desno žitna i kukuruzna polja. Davno ne vidjesmo na onakvim strminama zemlje oranice.

Daleko u dolu buči Orljava. Čujemo ju, al je ne vidimo, jer je duboko, a zakrilile ju po livadama vrbe. Tamo se pred Jakovcima pripesmo na neki kameniti gorski čunj. Mala, ali dražestna panorama puče pred našim očima. U samotnoj tišini, daleko od buke prometne i sveta — eto ti seoske idile, kakovu češ riedko gdje naći. Duboko u dolinu padaju voćnjaci, polja i livade, a tamo na dnu proviruje piesak i neuredno razbacano kamenje oko plitkoga Orljavina korita — ostanci i tvrde uspomene, što ih ostavlja iza sebe gorski povodanj. Uz bočine briega naleglo se selo Jakovci. Iz dvije tri kuće dimi se nešto dima, inače kao da je sve selo izumrlo. Sretosmo na kućnom pragu staricu, kojoj nazvasmo Božju pomoć i koja nam kaza, da je sve mužko u polju i u šumi na poslu.

Sadjosmo iz Jakovaca jarugama punim kamenja kao glava. U dolu nas pozdrave prvi mužki stvorovi tri seljaka, urodjenika roguljska, koji su bili i kršni i jaki, a sigurno i posve sretni, što ne znaju za veći sjaj kulture, osim one, što ju crpe u gustim svojim planinama. Tovarili oni u dolu kamenje u svoja troja kola. Pod kolima su bili ujarmljeni volovi, a na kolima si badava tražio običajnih željeznih okova. Žilavo presušeno drvo služi te gorane kao željezo. Malo su ti ljudi s nama govorili. Samo su se čudili, što idemo u toj vrućini onamo, pa — po njihovom mnjenju — bez osobita posla. Još nas opomenu, da se žurimo, jer bi moglo biti do podne kiše.

Ta nam opomena nije baš godila, ali smo se ipak bolje požurili do bližnjega sela Rogulja. Popričnim smotrem preko polja bili brzo onđe. I taj je ko-

madić puta bio zanimljiv. Proširena kod Jakovaca dolina Orljave svija se sve više u planinski čvor. Kose su ti tuj kod Rogulja kao zatvorile dalnji put. Misliš, da si opet u samotnoj šumskoj guduri, da ti tamo od izačeta ne sinu na visu od 521 metra raztrešene kuće sela Cikotâ. Nu tamo nas ne vodi put, već zaista u te gudure iza Rogulja, odkud dobiva života naša Orljava.

Naš dobar prijatelj župnik bio nam je do Rogulja dobar vodič, al za daljno kretanje uzesmo si domaćega geografa iz Rogulja u osobi starijega čobanina Milana Rusmina. On nije doduše — kako nam je kazivao — ni vidio školske sgrade iznutra, al tjerajući već od šeste godine sitnu i krupniju stoku po planini, znade tamo za svaki brieg i vrutak, za svaki kamen i potočić.

Da se nisu stali goniti nebom izprva siviljasti, a onda sve crniji oblaci, mi bi s našim Milanom Rusminom još barem tri sata hodali po crnom Psunju, a možda bi nas on uzpeo i na strmu Javorovicu. Ovako smo zašli s njime samo pod Jazavčije brdo (632m.) u provalu, iz koje dolazi potok Maslešica, predteča Orljave.

Tom se kamenitom gorskom provalom dodje izpod sela Cikota u uzku kli- surastu guduru, gdje ima mjestimice neprohodnih pećina i strmina. Daleko medju hladnim kamenjem izbjija prvi izvor Dobra voda. Studena voda baca se preko stjenja u ponore, da im jedva vidiš kraja od mnogih slapova i slapića, što se ruše poput mlične pjene u zavojite kamenite rupe. To je najzanimljivije mjesto u tajinstvenoj zabiti gorskoj, u koju riedko kada stupi noga kojega kaputaša.

Lievo i desno sa susjednih pećina takodjer se sunovraćuje voda u ponor. Lievi takav slap zovu Šuvica, kao što se i lieva ruka zove šuvaka. Desni potočić ili slap zovu Lopot od vječnog »lopotanja« vode. Ovu guduru sa svim njezinim vodenim čarima od izvora do mlinu u Cikotama zove narod hrvatska Rieka. Naš Milan nam raztumači taj naslov »hrvatska«, jer da se »hrve« ili »rve« voda s kamenjem, prebacujući se preko njega.

Kod cikotskoga mlinu zove se isti potok Rieka, Maslešica. Odmah iza mlinu utiče u Maslešicu gorski potok Dragičevac s lieve strane. Mjesto, gdje se sastaju potoci Dragičevac i Maslešica zove narod Sastavci.

Odmah iza Sastavaka okrstili su Roguljani zanimljive te i sada sjedinjene gorske vode Orljavom. Brzinu i jakost mlade Orljave upotrebiše odmah seljaci i upregoše ju pod mlinove kašikare, da im tjeru žrvnjeve i melje sladku žitnu hranu. U prvom mlinu iza Sastavaka sjedio je starac i gledao u mučnjak,* dok ga nisam pobunio svojim nagovorom. Zanimljivo je, da tamošnji ljudi sami sebi izklešu gotove žrvnjeve od kamena, kojega nadju dosta kod kuće. I tako dobra Orljava, koja tolike mlinove tjeru od svoga postanka do prestanka, daje još pri svom porodu i u svom rodnom kraju mlinarima najnuždnu gradju.

Bilježeći za me novu rieč »mučnjak« u svoju bilježnicu, snuždi se ljubopitno moj starac i primjeti kao srdito: »E bit će nešto!« Uvjerim ga, da ne će

* Tako je nazvao onaj sandučić izpod žrvnja u koji mu pada gotovo brašno (muka).

ništa zla doživiti od toga, što ja bilježim — ali badava, jer me on poprati riećima punim osvjedočenja: »Ma ne pišeš ti badava u knjigu!«

Kod mlinu utiče u Orljavu prvi njezin pritok s lieve strane imenom Ćelija. Ćelija dolazi iz susjednoga Debelog brda (803 m.) Izvor joj se zove Markanov konak. Pa to vrelo potoka Ćelije ovjekovječila je i narodna predaja evo ovako: Bio u staro vrieme, još kad su Turci gospodarili u ovim krajevima, hajduk Marko. Najviše bi se pridržavao na Debeldom brdu, a sto i sto puta je noćivao kraj vrela Ćelijina. Nema više zuluma turorskoga, nema više pustajiluka Markova, al hajdučina Marko ostavi svoju uspomenu na »Markanovom konaku«.

Upravo medju Sastavcima osovio se na suprotnu stranu goli brieg Polomić. Silno se kamenje »polomilo« i naslagalo po brietu kao da ga je posijala orijaška gvozdena ruka. Valjda mu je i od toga razlomljenoga kamenja i pećina nastalo i ime. Nu što je najčudnovatije, preko te strmeni usjekao se kolnik i njime još svažaju odvažni seljani iz visokih šuma na volovima drva. Brieg se uzdiže vrlo naglo i strmo. Zato smo se i mi rečenim kolnikom uzpeli na tjemenicu, da se bar naužijemo prvoga vidika na uzku prodolicu, kojom juri Orljava prama Roguljama.

I zbilja nismo požalili te muke. Bilo je blizu podne. Sunce se je sve više skrivalo za sve to veće hrpe oblaka. Sparina je bila velika i kao da se je iz dajline čula mukla grmljavina. Sve nas to nije malo smetalo, da sledimo i tamo našega odvažnoga vodiča Milana. S visa nas upozori opet na Sastavke i porod Orljavin. Imenova nam okolne bregove Gaj, Teverić i Okretanj, pak zanimljive dolove Krčevinu, Polog i Duboki potok. Napokon nas svede drugim putem na podnožje Polomića do izvora Točka. Iz stanca kamena izbjija tu studena vodica, pa tko se je ne bi napiio, ma i ne bio žedan, kao što smo mi bili!

Nu došlo je doba, da se i razstanemo sa zanimljivim izdankom naše Orljave. Uz stjenovito njezino korito, koje onđe ima samo metar širine, pratio nas je do svoga sela naš provodadžija Milan. U malom zasjenjenom viru iza kamena pokaza se nešto živa. Eto bjelišavih ribica s tamnim pjegavim hrbtom, a Milan poče, da ih rukom uhvati. On ih okrsti, krkuše.* Sve su dakako sitne. Najveće narastu do 20 cm. Razumije se, da gornji tok Orljave sve do Kamenske, a i dalje, obiluje i slastnim pastrvama. Orljava je ovdje pravi potok. Korito joj je kamenito, a gdje toga nije, tamo je voda naniela i složila glavato kamenje. prud i piesak.

Razgledavši tako okoliš i prilike oko postanka Orljave žurili smo se, da prije kiše stignemo opet u Bučje. Podvostručenim koracima prikraćivali smo dosta dugi brdske put od Rogulja. Zrak je već bio pun vodene pare. Suncu već nije bilo traga pod crnom koprenom oblaka. Bili smo skroz prokvašeni znojem netoliko s umora, koliko od hitnje, da izbjegnemo skoroj olui.

* Pisac članka »Krndija« (Vidi »Prosvjetu« 1900. br. 18. str. 562.) znade i u Londži, prijatu Orljavinu, za ribicu krkušu, pa spominje, da za ribicu takova imena znaju i u Voćinu, u Našlcamama i u Zagorju. Znanstveno joj je ime »Gobio fluviatilis«, njemačko »Grundi, Gressling«.

Bljeskanje i grmljavina bila je sve bliže, kad smo se uzpinjali obronkom Debelog brda k župnomu dvoru . . . »Pak sve bliže, krupnije, strašnije — urnebes se gromki goram ori . . . Stoji tutanj neba i ravnine, stoji jeka drage i planine« . . . sve su nam glasnije zvonili ovi krasni Mažuranićevi stihovi u duši, jer su bili živ odraz istine u veličanstvenoj prirodi. A ima li šta zanimljivijega i strašnjeg, nego li spremanje bure i salankoyine u visokim gorskim krajevima? Bilo je skoro dva sata, kad smo posve mokri od znoja prispjeli pod žudjeni krov — u sigurno zaklonište. Radi hladnjega vjetra zatvorismo prozore, na koje su već padale debele kaplje kiše. Susjedni je Papuk bio sav u tami i kao da se je pretvorio u kovačnicu, jer su se s njega svjetlili gromovi kao varnice s nakovanja. Doskora ih evo i do nas! Silna lijavica prosu se kao iz kabla nad cieli bučanski kraj, a uz tries gromova i grmljavine stade lupati po susjednim krovovima strašna tuča, počinivši voćarima i ljetini u poljima u tili čas veliku štetu.

Sreća — pridometne naš dobri vodič župnik onako malo od šale, malo od istine — da smo se za vremena prije te zračne katastrofe odaljili od onih zabitnih sela, mogli su nas konzervativni i puni predsuda seljaci izpratiti onako, kako si ne bi poželili bili.

Hvala Bogu, naša je ekspedicija dobro prošla. Pet sati hoda i vrzanja po planini pripravilo nam dobar tek, a vrijedni dom gostoljubnoga župnika još bolju okrepio. Medjutim su se i oblačine razstavile; sivu koprenu zamienilo vedro obzorje. Svježi gorski zrak strujoao je preko razhladjenih bregova. Sunce je već počelo sjedati na visoko tjeme Brezova polja, kad smo se oprostili s Bučjem i spustili radostna srdca u romantični Kamenski klanac.

Drgomlu.*

Oj Drgomlu, veličajna goro,
Ti aleme rodnog mjesta mog,
Tko se tebi ne bi divit moro
Sa vidika velebnoga tvog !

Jer kudgodjer ljudsko oko siže,
Ljepota je divota i čar,
Planina se, dol i gora niže,
Prirode nam razkošni baš dar.

Na podnožju tvome hladna Kupa
Jednog roda dvoj cjeliva kraj,
Starac Triglav sa viečna tri stupa
Svetu kliče: »Hrvatska je raj!«

Snježnik, Risnjak i Učka jim seka
»Hrvatski tud«, kažu, »živi rod,
I živit će dok nam bude vieka
Dok nebeski obstira nas svod!«

Oko tebe pitoma su sela,
Okolica čarobna ti svud,
Gdje Goranin srca svedj vesela
Za narod svoj viernu goji grud.

Na vrhu ti livade zelene,
Na livadam' šaroliki cvjet,
Kuda srne plandaju milene,
I slobode uživaju svjet.

* Veliki Drgomalj uzdiže se kod Delnica u Gorskem kotaru 1153 m. visoko te je znamenit radi daleka vidika i preznamenite okoline, koju ćemo naskoro opisati. Ur.

Tuj se roče Hrvatice vile,
Te o sreći roda snuju nam,
Pa u kolu poj u pjesme mile,
Da od draga Bog je sluša sam

Oj Đrgomlju, pitoma planino,
Ti aleme rodnog mjesta mog,
Tko te motri, reć mu je jedino:
»Divnog li te stvorio je Bog!«

Jakov Majnarić.

U jeseni na Kleku.

Priopćio prof. dr. Heinz.

Na zadnji rujna pr. g. sjedosmo oko 10 sati prije podne na zagrebačkom kolodvoru u kola riečkog vlaka, da nas odveze do Ogulina, odakle je valjalo, da se sjutradan popnemo na glavicu starca Kleka. Ja i moj asistent Š. odlučismo se već nazad duže vremena na tu jesensku ekskurziju držeći, da ćemo sad u to ponešto kasno doba godine što šta moći i vidjeti i zabilježiti, što bi moglo dosta zanimljivo biti u pogledu poznavanja florističkih prilika Kleka. Vrlo radosna srca pridružio nam se prijatelj, liečnik prof. J., koji bješe baš ispod Kleka našao, što mu je danas srcu najdraže, a živu je želju imao, da i sa vrška Kleka svrati pogled na pitomi Ogulin, gdje mu je svjetlo svijeta ugledao taj najdraži dragulj njegov... Sretni smo bili, što nas je do Ogulina pratila ljubezna supruga našega doktora, koja je upotrebila priliku, da posjeti tamo rodni svoj dom.

Nebo nam se baš nije smješilo; crne su ga oblačine križale, kad smo polazili iz Zagreba i po sto puti pitasmo se: Bog zna, hoće li nam se do sjutra popravit vrijeme? U drugu ruku krenusmo ipak pod dobrim auspicijama. Tisuće se zagrebačkoga svijeta bješe sakupilo na kolodvoru, da zaore gromki »sretan put« brojnim hodočasnicima, koji pod vodstvom svoga biskupa S. pohrliše iz Bosne ponosne u grad vječni. Vožahu se s nama u jednom vlaku. Mnogi su i nas i držali za rimske hodočasnike, premda smo na leđima nosili »Rucksack-e« — prtljagu, kakovu, dakako, svi drugi suputnici nijesu imali — pak je tako ona glasna želja sretnog putovanja i nama bila namijenjena. I hvala Bogu, ona se je ispunila, jer smo i mi sretno putovali, sretno hodočastili, ne doduše u velerubnu rezidenciju nasljednika Petrovih, nego u jednako veličanstveni hram, u prirodu, koja je sazdala one velerubne stijene i klisure Kleka, koje, odkada se dižu nebu pod oblake, nijesu doživjele ni mržnje ljudske, ni vatre i mača, ni raspela i lomača...

Vožnja nam je do Ogulina brzo i ugodna prošla. Bijasmo svjedoci brojnih ovacija, koje je na različitim postajama svijet doprinosiso rimskim hodočasnicima, čuli smo lijepih govora i još ljepših hrvatskih pjesama. Oko 2 sata bijasmo u Ogulinu.

Nas dvojica, ja i asistent Š., sprovedosmo čitavo poslje podne u najbližoj okolini ogulinskoj, svraćajući pažnju po gdjekojim zanimljivim bilinama, koje i u to doba bijahu još u cvijetu. Okitimo se primjerice s modrim trnkom (*Eryngium amethystinum*), kojega je još dosta bilo. Među papratima pala nam je u oči zla-

tarica (Ceterach officinarum), kserofilna, u bilinsko-geografskome pogledu vrlo zanimljiva bilina zapadne Evrope i zemalja oko sredozemnoga mora, koju nađosmo na jednom ogradnom zidu u samom Ogulinu. Kako je ponornica Gjula bila neobično malena, spustisemo se u njezin ponor te lahko dođosmo do ždrijela samog, u kojem se bujica gubi ispod grdnih onih okomitih stijena. U koritu se Gjulinu zadržasmo nekó vrijeme te pribrasmo različnog biljnog sitniša, napose alga, koje u staklenke spremisemo. Kako je međutim i sunce stalo zapadati, vratismo se u naše ogulinsko svratište.

Sjutradan svanulo krasno, svježe jesensko jutro. Nebo azurno, a atmosfera prozirna tako, da se naslađivamo gledajući oštре crte kamenih grudi Klekovi. Oko pol 7 bijasmo spremni na polazak. Naš je doktor prispeo u elegantnoj ekvipaži, koju nam je ljubezno odstupio tast njegov, trgovac G., da nas odveze do podnožja, a na povratku poslije podne odanle opet natrag u grad. Uz planinarski pozdrav evala mu za to još jedanput! Pred svratištem čekao nas već i momak, kojega nam preporučiše, da nam bude kao dobar poznavalač Kleka vodičem i nosiocem provijanta, koji je od dobrane česti potjecao iz podruma doktorova tasta. Vodič, Ante Kostelić iz Sv. Jakova kraj Ogulina, čovjek je svake hvale vrijedan, čvrst, ustrajan, u svemu umjeren i savjestan, a za trud se svoj zadovoljava vrlo čednom nagradom, te ga najbolje možemo preporučiti svima, koji kane na Klek. Iznosim to namjerice, jer se planinar može namjerit i na manje savjesne ljude, a primjera radi bih spomenuo, da je i nama drugi jedan momak prije polaska stao pričat o tobožnjim zlim ovogodišnjim prilikama na Kleku, o rasklimanim i zatrpanim stazama i o toliko pogibeljnim mjestima, da bi, reče, dobro bilo, kad bismo se i s užetima bili opskrbili. Kako mi je Klek stari znanac, nijesam mario za čavrjanje toga čovjeka, a drugove sam uvjeravao, da momak ne ide za ničim drugim, nego da nas malko uplaši, ne bi li pored našeg Kostelića još i njega najmili kao drugog vodiča. Manevar mu dakako nije uspjeo. Vozeći se Rudolfovom cestom prema Musulinskom potoku, upirasmо oči sveudilj na svježe-zelene, podosta strme livade i pašnjake, koji se steru na podnožju Kleka. Brojni su mrazovci (Colchicum) u to doba prekrasan ures tih zelenih sagova, koji tako živo kontrastiraju sa svim nijansama jesenskog žutila okolišne sitne bielogorice, ispod koje tek po gdjegdje još pomalja cvjetne glavice po koja Scabiosa i Knautia, žuta Jaula i rumeni Carduus, koji kan' da se natječe u ljepoti sa bezbrojnim plamenim grozdiciima žutike (Berberis).

Za uru od prilike bijasmo na cilju naše vožnje, najme kod prve cestarnice (i gostione) ispred Musulinskog potoka, odakle skreće put — svakako najbolji — na sam Klek. Pristranak mu je s te strane šumom obrasao, kroz koju se uspinješ dosta dobrom stazom, a valja samo, da su ti pod tabanima dobri poplati, jer ćeš inače neugodno osjećati oštре uglove i bridove dolomitnih gromača, kojima starac Klek sveudilj taraca puteve, koji te vode — po pričanju narodnome — do dvorova njegovih vila i do počivališta junaka kraljevića Marka. Prevalismo jedan strmac za drugim, naužismo se lijepih pogleda sa strmih i skliskih gorskih livada, uđosmo opet u šumom obrasle vrleti te oko 10 sati

stigosmo do jedne od najljepših točaka, kao stvorene za počinak, naime do Zorina mira. Putem se zaustavljamo sabirući i u mapu spremajući po gdje-koju zanimljivu bilinu, koja je još u to kasno doba rijesila šume i livade Klekove. *Campanula rotundifolia*, prekrasna *Rosa alpina*, planinska otrovница *Aconitum Napellus*, *Allium ochroleucum* i *A. carinatum*, milovidi *Dianthus Sternbergii* i nekoliko drugih bilina razveseliše nas, kad ih ugledasmo i ubrasmo. Na strmoj jednoj livadi ispod Zorina mira pao nam je u oči cvatući jaglac, koji će pouzданo biti osebujna odlika od *Primula acaulis*, koja kasno u jesen cvate te se po Günther Becku dosta znatno razlikuje od običnog našeg proljetnog jaglaca. Na samome Zorinu miru ubrasmo rijetku *Scrophularia laciniata* — koju sam još mjesec dana kasnije u brojnim ekzemplarima našao na Veljunu povrh Senja — a među bilinama, koje bješe doduše već ovcale, asistenta je Š-a, najviše zadvio specijalitet Kleka, pusteni *Cerastium lanigerum* (= *decalvans*) i srebrolista *Achillea Clavennae*. Na Zorinu miru zadržasmo se od prilike pô ure, založismo malo i okrijepismo se dobrom kapljicom iz doktorove torbe, upravljujući pogled sveudilj u prekrasnu dolinu, u kojoj se bijelio Ogulin i obližnja mjesta.

Ostavivši »Zorin mir« valjalo nam se dobrano penjati. Staza dosta rasklimana, a oštih kamenih gromača sve to više. Stepenice, koje na po gdjekojim vrlo strmim mjestima bijahu nastojanjem g. veterinara Finka u Ogulinu, za cijelo najboljeg poznavača Kleka, uređene, bile su u povodu brojnih jakih obořina tijekom ljeta dosta trošne, pa je uspinjanje ovde bilo dosta naporno. Svladasmoe ipak i ovu partiju te sretno osvanusmo ispod sunovratnih stijena, koje se poput ogromnih bedemâ koče okomito nebu pod oblake. Valja ti ih oprezno obići. Strma staza sa usječenim stepenicama, uz koje ćeš naći mnogo zanimljivu alpinsku bilinu, n. pr. *Draba ciliata*, *Afragene alpina*, *Saxifraga Aizoon*, *Teucrium etc.*, vodi te tik uz stijene, dok napokon ne uhvatiš lijepo počivalište »Podklek« zvano, gdje putnici običavaju ostavljati težu prtljagu. Naš je Kostelić samo opanke sazuo, da se u čarapama dalje zajedno s nama vere, dok prtljage nije snimio s leđa. Zorin mir i Podklek bit će točke na kojima je možebiti već po koji neuvježbani turista sustao, ne osjećajući dovoljno snage, da i dalje pode. U istinu hoće se ovde više jake volje, duševne snage i povjerenja u samoga sebe, nego jakih mišica, da svladаш i zadnji komad puta. Tko je vrtoglavici izvržen, jedva će se dati na slabe, dosta trošne drvene ljestve, prijeko kojih bezuvjetno moraš da prođeš, hoćeš li, da se popneš na vršak Kleka. Mi smo i ovu zaprijeku lako svladali i vesela srca stupili na zadnji travom obrasao obronak. Vidi se, da je jesen. Nema na njemu više cvijeća, nema ubava zelenila, koje ti je srce naslađivalo tamo na onim nižim livadama. Žuta je ledina, žute su i suhe vlati gorske trave, kojom je taj slaz obrasao, a žutilo samo po gdjegdje prekida tamno zelenilo otrovnog glušča (*Juniperus Sabina*), koji je za najviše partie Kleka toliko značajan, koliko je za druge planinske naše vrhove, n. pr. za Risnjak, značajna klekovina (*Pinus montana* = *Krummholz*, *Legföhre*). Dobrano smo se zahupali, dok smo i taj grdnji strmac imali za ledima i zahvatili uzani raziti greben tik ispod glavice Klekove. I to je lijepa točka, ali za

— zdrave živce. Staza je uska, a na jednu i drugu stranu strmo se ruše klevkovi slazi.

U lijepoj zavjetrini, koju ovde nadosmo, odlučismo ostaviti našu prtljagu i vratit se ovamo na ručak. Tako je i bilo. Obišavši još jednu onisku pećinu, na kojoj nađosmo u pukotinama grmak-patuljak *Rhamnus pumila*, onda zanimljivu štitarku *Athamanta Cretensis*, naše gore list *Hedraeanthus croaticus*, ocvale *Pri-mula viscosa*, i *Gentiana acaulis* uz neku drugu alpinsku djecu *Flore*, osvanusmo oko 11 satih na samoj glavici Kleka (1182 m.), obrasloj požutjelom travom, na koju ponešto umorenim polegosmo, da počinemo i da se naužijemo vidika na sve strane, u koliko je to uz jesensku, obično manje više maglovitu atmosferu bilo moguće. Pored prekrasne obližnje okoline, zagledasmo ipak kosture Velebita, Risnjak, Bijele stijene, Bijelu Lasicu, neke Kranjske vrhove, dok je najmanje prozirna bila atmosfera prema Zagrebu. Na samom vrhu ostadosmo od prilike jednu uru, na što se sputisimo malo niže do spomenute zavjetrine, gdjeno ručasmo i odakle se oko 2 sata poslije podne, zakitivši se sa svježo-zelenim listavim ružicama alpinske ruže (*Rhododendron hirsutum*), istim putem, kojim bijasmo došli, vratismo u dolinu Musulinskog potoka, gdjeno sjedosmo opet u kola, koja nas zdrave i vesele dovezoše u Ogulin.

Okolo Oštrela.

Napisao D. Hirc.

Kako smo godine 1899. flori okoline samoborske posvetili osobitu svoju pažnju i bili na Velikom Oštrcu po dva puta, odlučismo da ga obadjemo na okolo. Prijatelj Faller i ja brzo smo se sporazumili i 15. srpnja sjeli u željeznici te krenuli u Podsusad.

Pošli smo prama staroj kapeli sv. Martina i prama Dolju, odkuda smo razmatrajući kraj, lagano uzlazili oko Susedskoga briega. Izašli smo na Jagodište, sputili se prama velikoj kamenari i dobrim putem uzašli na podore Sused-grada, odkuda smo smetnuli pod oko kraj do Savinskih planina na jednu stranu, a na drugu do Bosanskih planina. U sedam sati u večer krenusmo iz Podsuseda u Samobor, kamo smo stigli za jedan sat vožnje i ovdje u gospodarstvu prenoćili.

U noći je tako grmilo i bljeskalo, da sam se pobojao za naš put, nu jutro bijaše krasno, nebo modro, a zrak poslije pale kiše u ovome mjestu osobito ugodan. Prije pete ure bijasmo na nogama, a u 6 sati krenusmo preko samoborskoga trga Starogradskom ulicom prama Taborcu, što leži pod ogromnim samoborskim gradom uz potok Gradnju.

Tu smo se zaustavili pred kućom Janka Bezjaka (br. 18.) gdje mora da zadive svakoga dva ogromna trsa. Tik ceste uždiže se sedam stupova jačih od stegna po kojima je gospodar razpeljao prvi trs.

Ovaj mjeri u dnu 82 cm. objama, panj je dug 63 cm., a na kraju, gdje

se grana, 92 cm., mjereći u objamu jedan metar. Glavna svrž duga je 82 cm., mjeri u dnu 48 cm. i dieli se u dva ogranka, u dvie grane, od kojih je jedna usahla. Po vrsti je ovo »lipovina«, koja je g. 1875. ponesla 12 vedara vina, nu predlanjske godine samo 5 kabala.

Drugi je trs »vodenika«, panj mu je dug 120 cm., gdje se grana, mjeri 73 cm. u objamu i glavna mu se svrž spušta prama zemlji te trune i pogiba, dok će i poginuti.

Čim smo minuli Taborac stupismo u Rudarsku dragu, koja se od ovdje pruža na 5 kilometara daleko, a široka je mjestimice samo toliko, da se je probila cesta; potok Gradna i uzanj uzka obala, uz koju su porasle hladovite jalše (*Alnus glutinosa*) u visoka stabla, stvarajući i šumice u kojima je hladovina preugodna.

Dolina uklopljena je medju visoke dolomitne bregove koje pokriva šuma ili su zarasli vinovom lozom, a na nekojima su kuće i klieti tako visoko, kao da lebde u zraku. Bregovi uz lievu obalu Gradne ponajveć su pusti i zarasli crnicom (*Erica carnea*) tako na gusto, da taj zimzeleni grmič pokriva cielo tlo, a medju njega se izmješao crni kukuriek (*Helleborus niger*) svojim velikim i sjajnim lišćem.

U okolini zagrebačkoj nema kraja, koji bi s proljeća bio ugledniji i oku ugodniji od ove doline kad je crnica uzbujala prekrasnim zvonastim cvjetcima, koji pretvaraju tlo u jedan ružičasti sag, izprepleten velikim bielim cvietovima kukurieka, dočim ga poslije pokriva ona tamna i oku toli mila zelen.

Ima u dolini i dolomitnih kukova, koje je zaokupio raznolični bršljan, debela mahovina nad koju uzdiže obljubljeni svoj cvjetak dragoljubica (*Cyclamen*) i nježna perca koje papradi. I zvončika *Campanula persicifolia*, patula, bononiensis, *Trachelium* nazvanjaju putniku svoju dobrodošlicu u kraju, koji je mio svakomu ljubitelju prirode.

Cesta se vija i previja pod bregovima i nikada neznaš u kakav ćeš kraj, pa ti se kadkad pričinja, kao da je i dokrajčlla, kad te iznenada dovede do novih prirodnih tvorevina, kakova je i ona pećina tik ceste na kojoj je neka nabožna duša sagradila malu crkvicu sv. Nikole. Daleko uz cestu prate te i klupe na kojima možeš odmoriti u ovom preugodnom zatišju, a možeš posjeti i tik potoka na debelu travu i slušati onaj tiki roman vode.

Uživajući ovu bujnu prirodu s jutra, prolazilo nam je vrieme preugodno : prije sedme ure bijasmo na pragu Ruda, gdje nas je pred jednom kućom zaustavila jalša tik potoka, koja je Malone do vrh krošnje zarasla kao stegno debelim bršljanom.

Kako su kuće u Rudama razštrkane, proteglo se selo im pô sata daleko, pritajeno od visokih bregova, koji strmo padaju k cesti i još onda, kad si zaledao Oštrc imaš da mineš nekoliko zavoja dok stigneš u selo, koje protiče Gradna. Nad mostom, a pod hladovit orah, smjestio je gostioničar P. stolove i klupe, gdje je ugodno odmarati.

Rude ogrnule su se bujnom zeleni, a prvenstvo pripada orahu medju

kojima je osobit ovaj tuk mosta. Mjeri u dnu 2 m. 49 cm., u prsnoj visini 2 m. 28 cm. u objamu, a kad ponese, daje do 12 vagana ploda. Pod ovim smo orahom odmorili, poslali po vodiča S. Hoffera i na put se spremili. Minuli smo crkvu i odmah uzlazili kamenim strmcem s kojega nam oko palo na Veliki Črtec (608 m.)¹⁾, šte se uzdignuo poput ogromnog prevrnutog kotla. Na njemu da su zidali grad, nu „zli duh“ je kamenje odnašao i sagradio grad Lipovac pod Oštrcem. Ovomu je briegu velika ciena, jer da je „pun zlata i srebra“.

Kad smo Stjepana, koji je starinom Tirolac, upitali, odkada se u Rudama kopa ruda, odgovori nam, da su ju kopali sigurno već prije Isusa. Reče, da ima rovova, koji su jako daleki, ali uzki i nizki tako, da su mogli ulaziti samo mali ljudi i da se vide stope nogu, koje su tako sitne, kao da su od sedmo-godišnjeg djeteta.

(Slijedi.)

¹⁾ Na »Generalstabskartu« čitasmo »Veliki Černes«.

Raznice.

Imena nekojih bregova i vrhova u Gorskem kotaru i hrvatskom primorju. Oblik je bregova i vrhova u obće u vapnenim Alpama veoma raznolik, pa je tako i u spomenutiju krajevima domovine. To odavaju imena: Zvonac, Hum, Ravnjak, Ravno, Obruč veliki i mali, Bačva, Obli vrh, Dugi vrh, Debeli brieg, Široko brdo, Klobučina, Košarina, Grbin, Čunina glava, Kuk, Oštra, Oštrac, Oštri vrh, Veliki i Mali Špičunjak (ne Spičunek kako čitamo na karti), Špičasti vrh, Rebar, Velika Rebar, Gerovska Rebar, Hrib, Greben, Gubac, Slime, Okružni vrh.

Drugi su bregovi i vrhovi dobili svoja imena od životinja kao n. p. Petehovac (od divljega peteha ili tetreba), Jazbić, Medvedjak, Jelenčić, Jelenac, Medvedjak, Risnjak (od risa), Gavranić, Golubnjak, Jelenje vrh, Kavranov vrh (od kavvana = gavrana), Kukovačin kamen (od kukavice), Kobilja glava, Mačkovica, Vučja šija, dočim su drugi opet dobili imena od bilja kao Javorje, Javornica, Lipovica mala i vela, Mrkovac i Mrkvišće (od mrkih šuma crnogorice), Koprivenac, Grabrova, Jesenovica, Javora vrh, Bukova gora, Jelvina, Smrekovac, Brestica,

Tisovac, Lipač, Lipovac, Bukovac veli i mali.

Nekojojim bregovima i vrhovima potiču imena od ruda i kamenja kao Rudnik, Biela stiena, Biela skala, Bjelica, Kamjenjak, Crna gora. Nekoji bregovi dobili su ime od osoba ili drugih stvari kao Rački vrh, Stimčev vrh, Dorin i Zrinski vrh, Turčina, Vojsko, Matina glavica, Čelim baša, Babin vrh, Tatinski vrh, Crkvena hrib, Sveta gora, Fratrovac, Gradina, Gradišće, Gradac, Obišenjak, Kraljev vrh, Vilska stiena, Viljak, Mala šija, Snježnik, Žagarica brieg, Jezera vrh, Dedinski vrh, Zagradski vrh, Trieskavac, Paljetina, Medvrh itd.

Najobičniji je oblik bregova i vrhova onaj čunja kao Čunina glava i Oštrovica. U Gorskem kotaru značajna su glede oblika osobito dva vrha: Guslice kod Križulne i Košarina kod Liča. Prvi seže u pojaz klekovine ili borića (Krummholtzregion) i najviša (1344 m.) mu je točka osovna, biela dolomitna stiena, uzdignuv se poput ogromne glave šećera pod kojom se je nagnula druga stena prama jugu, dočim se prama sjeveru redaju stiene poput ogromnih stuba.

Košarina je svojim oblikom jedan od

najzanimivijih vrhova nesamo Gorskog kotara, već ciele domovine. Ona mora iznenaditi svakoga, koji prvi puta dodje u Lič.

Košarina je zarasla šumom crnogorice, nu prama tjemenici je gola. Tu se opet iztiču one biele dolomitne stiene, koje se složiše u prilici velikoga kruga. Medju nje uvalila se ogromna ponikva u kojoj se mrgodi šuma. Košarina nalikuje vulkanskemu krateru, dočim ju narod prispolablja »košari«, pa je vrh i prema tomu prozvao.

Veleban vidik sa Sljemena. Kako je u drugoj polovini pr. mj. gusta magla od nekoliko dana pokrila svu zagrebačku okolinu, uživali su nekoji planinari sa Sljemena veleban i riedak vidik. Tajnik „Hrv. plan. društva“ g. dr. O. Kučera opisuje ga u „Narod. Novinama“ od 21. prosinca ovim riječima:

„Zagrebačka se gora diže kao velik otok iz mora magle, koja neprozračno pokriva sve nizine oko na okolo. Nad nama krasno modro nebo bez ijednoga oblaka, a sunčane se tople zrake odrazuju intenzivnom bielom svjetlošću od gustoga mora magle, koje se talasa poput oceana: na kilometre se dugi upravni bieli valovi redaju jedan iza drugoga, a gdje je pod njima brežuljak, tu posakuju u vis, kao da se prebacuje val preko vala na moru. Iz toga se mora dižu više gore okoline kao veći ili manji otočići tamno-modre boje. More magle nije ni duboko. Vidrićev posjed i Weissov toranj na Prekriju već su iznad magle. Vidik u daljinu krasan na zapad, sjever, sjevero-iztok i jug. Na zapadu se iztiču Savinske planine s Grintovcem, Ojstricom i dr., na lievo je kolos Triglava (180 km. kao uzdušna linija!) tako jasan, da se na staklo na njem vide konture sniega, na lievo su Furlanske gore s Kaninom, Gorski kotar s Rišnjakom, dalje na jug Klek, Plješivica lička i Bosanske planine s vrlo slikovitim prikazama na vrhuncima u obliku ogromnih gradina. Okreneš li se opet na sjever, gledaš sniegom pokriti Choralpe a dalje desno Gleinalpe. Vide se vrhunci Mangard,

Olier, Uršula, kosa Petzen, Bacher i dr. Sve što je izpred njih — na pr. Donati, Strahinčica, Kalnik i dr. — neobično se jasno i u osobito krasnim bojama vidi. Razsvjeta daje cieloj panorami neobičnu ljepotu, koja se ne da opisati, a mjenja se prema položaju sunca. Dodaš li k tomu neobičnu toplinu (krasuljak obilno cvate pod piramidom!) uzduha, čistoga, kao kristal, uhvatio si od prilike neobično liepu sliku sa Sljemanom.“

Ozaljska špilja. U naučnom svjetu ova je špilja ili pećina odavna poznata, što je naročita zasluga plemenite rođljubke, gospodje Ljuboslave Stieglerove, koja ju je prije mnogo godina obašla u naučnu svrhu i u njoj našla »bezočnih« kukaca od kojih naše ime daleko pronosi Adelops Croaticus, Bio je u toj špilji i prezaslužni profesor Fran Erjavec pa u njoj obreo jednu bielu bezočnu stonožicu, a zalazili su u nju i mnogi drugi znameniti muževi.

Ova pećina udaljena je od grada Ozlja, tog negdašnjeg ponosa i dike bana Petra Zrinjskoga, do 20 časaka. U bujnome je kraju »Luke«, uvalila se u osovoj steni Radohovo, koja je zarasla grmljem i drvećem. Kraj nje teče i potocić istoga imena, izvirući pod Fratrovcem. Ovaj je potocić, mnogo jači, dok ne izsjekoše šumu, možda u špilju uvirao, te je podprao pećine, koje se počele rušiti i tako stvorio podzemnu šupljinu.

Izpravljen, ulaziš na vrata špilje i za čas si u prvom prostoru, kojemu je tlo vlažno i pokriveno velikim narušenim kamenjem, što se je odvalilo sa svoda. U ovom odielu ima malo sige, a tanka vapnena cijedina, što pokriva kamenje i stiene dokazuje, da nije ni stara.

Iza zadnjih balvana ima razpuklina, kojom da kamen pada do rieke Kupe.

Kamena stiena, nalična zidu, pregradila je Ozaljsku špilju u dva prostora. Iz prvoga prostora ulaziš kao hodnikom u drugi prostor, gdje ima i odebele sige. S desna ima na stieni liepa prilika, koju ne bih znao ničemu bolje prispopobiti

nego člancima Calamitesa, koji je rasio za dobe kamenog ugljevja. Zaviriš li na lievo, evo te u onom prostoru, kojim si unišao i za čas si na svjetlu božjem

Po stienama ima i u Ozaljskoj špilji netopira ili šišmiša, pak se priča da su u njoj našli i čovječju ribicu ili moćarilu (*Proteus anguinus*).

Proljetni cvjet u zimi. Planina-rima dobro poznati jaglac (*Primula acaulis*) procva je oko Zagreba 13. pr. mjeseca te se u zavjetrinama sbio tu i tamo u male hrpicé, ugadjajući oku svojim posve žutim cvjetićima.

Sa planinarskog prozora. Naše kršno primorje odlikuje se mnogim znamenitim vidicima. Spominjemo pogled sa trsatske kule, vidike, koje uživaš putujući cestom iz Martinšćice na Kostrenu sv. Lucije, vidik sa vrha Čiste kod Bakra, sa razvalina grada Hreljina itd., no osobit je i onaj vidik od Kuljanova, sela što leži nedaleko Bakra, a naročito je dalekosežan pogled sa prozora tamošnjeg učitelja gosp. Mate Sorića.

Gledaš otok Krk sa starodavnim gradom Omišljem, a na desno mu Njivice, gledaš kod Kraljevice izprelomljeni ostrv sv. Marka, pak Senjska vrata, koja neki vole zvati „Mal Tempo“. Krasno se iztiče razklimani otok Cres, istarska obala, ogromnu Vela Učka (Monte Maggiore), jedan dio Kvarnerskoga zaliva, Soići kod Kostrene sv. Barbare. Bliže simo poredalo se više Bakra seoce sv. Kuzme, pak Ketina, Škriljevo, Krasica, Praputnjak, Jelovka, Meja, Hreljin, sv. Trojica, od bregova Veliki Tuhobić i Medvedjak. Oko ne mine i onih crnih kula grada Grobnika, pase se po bujnoj zeleni Drage, a razblažuje na dalekoznanom modrilu našega Sinjega mora po kojem se biele jadra poput galebova, a ona tamo na kraju obzora kao snježne pauljice.

Geološko snimanje Balkana započeo je geolog Toul a g. 1875. i dovršio ga g. 1899. Medju Rhodope i Despot-planinom razlikuje Toul a 1. Sje-

verno balkansko prigorje; 2. Balkanski naborani sistem; 3. Balkanu na jugu ležeću Srednju goru i provalno gorje od Jamboli — Aïtos — Burgasa. Nekoć bijaše Balkan veliko kopno kristaličnoga kamenja, koje je možda sezalo preko Dunava daleko na sjever, kad se je razlomilo i poniknulo, dočim je u Balkanskom području obstojalo valjda do začetka triasa. Srednji i doljni trias Balkana potiče od morskih toložina, koje odavaju djelomice iztočno — djelomice srednjo-evropski značaj. Za formacije liasa stvorilo se novo more. Najbolje su razvite kredine tvorbe. Kad su se počeli staloživati oligocenski-cyrenski laporii, bijaše Balkan opet kopnom na kojem se razviše zadnja i najvažnija gorja.

Planina Nikolaja II. Ruski ritmajstor Bulatović, koji je abesinskom ekspedicijom pošao u centralnu Afriku, odkrio je pod $8^{\circ} 30'$ i 6° sjev. širine i $36^{\circ} 30'$ iz. dužine, novo gorje, koje je posvetio ruskom caru. Ono se proteže uz rieku Omo i pravi razvodje medju njom i Rudolfovim jezerom sjedne strane i bielim Nilom i Sredozemnim morem s druge strane. Zapadne vode imadu da provale do Sredozemoga mora 10.000 km. Srednja visina planine iznosi 2000 m., dočim joj se najviši brezovi uzdižu na 3.000 m. visoko.

Trup planine sastavlja pjeskar, granit i gneis. Od kovina vade urođenici samo željezo i bakar. Kako je Nikolajeva planina bilzo putnika, zanimivo je u klimatičkom pogledu, te joj se hrbitina dieli u tri pojasa. Najvažniji je srednji dio hrbitine, koji je ujedno i najviši, a okolina mu plodna i šumovita, stabla u šumama orijaška. Mnogobrojan je kavovac, koji je samonik samo u ovim krajevima Abesinije. Ovaj pojazima ima dve periode kiše: jedna pada od veljače do ožujka, druga od lipnja do kolovoza. Akoprem ima i sjeverni dio vlažno podneblje, to ovdje kiši samo u lipnju, srpnju i kolovozu. Visoravan sa južne strane hrptine oskudieva vodom, korita prenute, tlo je kameno i slaborodno.

Poziv na pretplatu.

»Hrvatski Planinar« stupa ovim brojem u četvrtu godinu života, gledajući opravdanom nadom na ruku pomoćnicu hrvatskoga naroda, da ga podupre svojom rodoljubivom predplatom.

Svakome je Hrvatu nuždno, da pozna liepu svoju domovinu, da pozna njezine veličanstvene planine, ubave gore, zanimive visine, čudnolike bregove i vrhove, koje će opisivati »Hrvatski Planinar.«

»Hrvatski Planinar« opisivati će i nadalje uzlaze na visoke bregove, a izticati naročito vidike i obsežne, i raznolike i velebne, kojima obiluje naša domovina.

»Hrvatski Planinar« upoznati će svoje čitače i sa utrobom gora i planina, sa špiljama, bezdnima, propastima, podzemnim jezerima, vodama ponornicama, pa neće s oka s metnuti i podzemnu faunu i floru.

Kako si je »Hrvatski Planinar« osigurao stalne suradnike za Dalmaciju, Bosnu i Hercegovinu i postao vjestnikom bratskoga društva »Liburnie« u Zadru, donašati će opise i članke i iz tih u planinarskom pogledu daleko znanih zemalja, i takovim opisima odpočeti već u drugom broju. Kao do sada, tako će i unaprijed »Hrvatski Planinar« pratiti pozorno rad slavenskih planinarskih društava i život rieči nastojati, da se u onimi krajevima domovine ustroje planinarske podružnice, gdje ih do sada još nema.

Za valjanost njegova sadržaja jamče njegovi odlični dosadašnji kao i novi suradnici, kojima budi i ovaj puta na trudu i maru izrečena srdačna hvala i zahvala

Liepo molimo svakoga Hrvata, da nastoji život rieči, kako bi se naš list što više razširio u njihovim krajevima, naročito mu neka utiru put u školu i čitaonice.

»Hrvatski Planinar« jedini je u nas list, koji si je uzeo častnu zadaču, da malo po malo opiše sve krasote prostrane nam domovine.

I tako neka nam ide i ovaj broj »Hrvatskoga Planinara« u svjet, želeti svojim p. n. gg. suradnicima i čitacima:

Sretno mlado ljetu!

Uredništvo »Hrvatskoga Planinara«.

Dopisnica uprave.

Reklamacije neka se šalju na tajnika društva g. Dr. Otona Kučeru (Zagreb, Gundulićeva ulica 51).

Sadržaj: Pozdrav domovini sa Velike Kapele. — U zatišju... — Na izvoru Orljave. — Drgomlju. — U jeseni na Kleku. — Okolo Oštca. — Raznice. — Poziv na pretplatu.

Odgovorni urednik: **Dragutin Hirc.** — Vlastnik i izdavatelj: „Hrv. planinarsko društvo.“
Tiskar **Antuna Scholza.**